

ПРО ВІДОБРАЖЕННЯ ІЗ СТАЛИМ РОЗТЯГОМ

Доводиться новий критерій сталості функції

A new criterion of the constancy of functions is proved in the paper

Відомо, якщо для неперервної в області $D \subset C$ функції $f(z)$ комплексної змінної в кожній точці існує границя

$$f'(z) = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(z+h) - f(z)}{h}, \quad (1)$$

і якщо вона на щільній множині в D дорівнює нулю, то $f(z) = \text{const}$.

Мета полягає в тому, щоб довести узагальнення згаданого результату, а саме: той же висновок, але із зміною умови (1) на умову існування

$$p(z) = \lim_{h \rightarrow 0} \left| \frac{f(z+h) - f(z)}{h} \right| \quad (2)$$

Усі поняття і позначення, що будуть використані без посереднього пояснення, точно відповідатимуть прийнятим у роботі [3].

Теорема. Нехай для неперервної в області D функції $f(z)$ існує (скінченна або нескінченна) границя $p(z)$ (2) в кожній точці, за винятком не більше як зічної її множини. Якщо вона дорівнює нулю на щільній множині, то $f(z) = \text{const}$.

Зауваження. Те, що твердження теореми і насправді нетривіальне, показує приклад функції $f(z) = \varphi(x) + i\varphi(y)$, де $\varphi(x)$ - приклад Помпейю [2], - скрізь диференційованої ніде не сталої функції на прямій, для якої множина $\{x: \varphi'(x) = 0\}$ скрізь щільна; функція $f(z)$ тут здійснює до того ж ще і нульвимірне відображення площини. Звичайно, про існування границі (2) тут не може бути і мови.

Доведення. Зауважимо насамперед, що в умовах теореми множина $\{z: p(z) = 0\}$ як множина рівня функції першого класу має тип G_δ - оскільки вона щільна в D , то вона другої категорії скрізь (в D). На ній $p(z) = 0$, тобто $df = 0$, отже, в околі будь-якої точки із D знайдеться круг, на якому f задовольняє умови Ліпшица [3].

Тепер припустимо, що зуміємо довести теорему при додатковому обмеженні: $f \in Lip$; покажемо, як звідси випливає її висновок для всієї області D .

Таким чином, маємо таку ситуацію: для неперервної функції $f(z)$ в D маємо скрізь щільну (в D) відкриту

множину D , в кожній компоненті якої $f = \text{const}$, причому на множині, що залишилася, $P = D \setminus D$ існує границя (2). Продовжимо максимально функцію f із збереженням цієї властивості; припущення, що $P \neq \emptyset$, приведемо до протиріччя.

Передусім, очевидно, що P (якщо вона не пуста) - досконала. Далі, якщо множина $P \{z: p(z) = \infty\}$ - не першої категорії на P , то легко виділити порцію $P' = P \cap d$ (d - круг в D), на якій виконується

$$|f(z') - f(z)| > |z' - z|, z, z' \in P;$$

тоді функція $F(z) = f(z) + \frac{1}{2}z$ буде голоморфною в

$d \setminus P'$ і однолистою на P . Тому вона здійснює внутрішнє відображення круга $d \subset D$; очевидно, можна визнавати його однолистим в d . Для оберненої функції $\Phi(w)$ в області $\delta = F(d)$ маємо тоді таке:

- 1) Образ $\pi' = F(P')$ ніде не щільний в δ ;
- 2) в кожній компоненті відкритої множини $\delta \setminus \pi'$ функція $\Phi(w)$ голоморфна;
- 3) розтяг

$$r(w) = \lim_{k \rightarrow 0} \left| \frac{\Phi(w+k) - \Phi(w)}{k} \right|$$

існує в кожній точці $w \in \pi'$ (за винятком не більше як зічної її множини) і обмежений числом 2.

З усього цього випливає, що Φ голоморфна скрізь в δ , а тому і F голоморфна скрізь в d , тобто голоморфною, а через те сталою скрізь в d буде f , але це суперечить умові максимальності множини $D = D \setminus P$ по відношенню до цієї властивості.

Отже, множина $P \{z: p(z) = \infty\}$ - першої категорії на P . Але тоді множина $N = P \{z: p(z) < \infty\}$ - скрізь другої категорії на P і зображується у вигляді

$$N = \bigcup_k P_k$$

Де $P_k = P \{z: \left| \frac{f(z+h) - f(z)}{h} \right| \leq k \text{ при } |h| < \frac{1}{k}\}$.

Оскільки P_k - замкнене [3], то можемо визнавати, що на деякій порції $P' = P \cap d$ ($d \subset D$ - круг) маємо $P' \subset P_k$; тоді попередні міркування відносно $F(z)$, застосовані в

даному випадку до функції $\bar{F}(z) = f(z) + 2kz$, знову призводять до протиріччя з властивістю максимальності відкритої множини $D = D \setminus P$.

Таким чином, залишилося довести теорему при додатковому обмеженні $f \in Lip$.

В умовах теореми в кожній точці $z \in D$, за винятком не більше як зліченної їх множини, множина моногенності $\mathcal{M}_z(f)$ являє собою точку або дугу кола чи саме коло з центром у початку координат на площині похідних чисел C . Візьмемо таку точку z . Можливі два випадки:

- 1) $\mathcal{M}_z(f)$ розбиває площину C_z ;
- 2) $\mathcal{M}_z(f)$ не розбиває цієї площини.

У першому випадку можна вибрати дві раціональні точки r, r' відмінні від початку координат і які належать до різних компонент доповнення $C_z \setminus \mathcal{M}_z$. У другому випадку r, r' вибираємо довільно, але за умови, що $r \neq r'$ і $r, r' \neq 0$.

Випишемо всі раціональні точки площини C_z , відмінні від нуля, в певну послідовність:

$$r_1, r_2, \dots, r_n, \dots \quad (3)$$

Визначимо множини $D_n \subset D (n=1, 2, \dots)$:

$z \in D_n$, якщо вибрана для неї пара раціональних точок r_n, r'_n із (3) задовольняє таким умовам:

$$1) \quad |r_n - r'_n| \geq \frac{4}{n}, \quad \text{круги} \quad |\zeta - r_n| \leq \frac{1}{n}, \quad |\zeta - r'_n| \leq \frac{1}{n} \quad \text{не}$$

містять початку координат $\zeta = 0$;

$$2) \quad \left| \frac{f(z') - f(z)}{z' - z} - r_n \right| \geq \frac{1}{n}, \quad \left| \frac{f(z') - f(z)}{z' - z} - r'_n \right| \geq \frac{1}{n}, \quad (4)$$

$$\forall z' : |z' - z| < \frac{1}{n}.$$

Легко бачити, що всі D_n замкнені і

$$D = \left(\bigcup_n D_n \right) \cup H, \quad (5)$$

де H - не більше як зліченна множина.

Нехай - довільна підобласть області D . Покажемо, що в ній знайдуться точки голоморфності $f(z)$.

З рівняння (5) випливає, що

$$d' = \left(\bigcup_n d'_n \right) \cup h,$$

де $d'_n = D_n \cap d'$; $h = H \cap d'$.

Оскільки d' - другої категорії в собі, то знайдеться круг $d \subset d'$, в якому одна із замкнених множин d'_n щільна, тобто $d'_n \supset d$; можемо припустити, що радіус круга d менший ніж $1/n$.

З праці [1] відомо, що з неперервності функції $w = f(z)$ в області $D \subset C$ випливає той факт, що відображення $\Phi_f(z) : z \rightarrow \mathcal{M}_z(f)$ має в D множину другої категорії точок півнеперервності зверху, тобто на множині другої категорії в D має місце включення

$L_s \mathcal{M}_z(f) \subset \mathcal{M}_{z_0}(f)$, де L_s - верхня топологічна границя $\vec{z} \rightarrow z_0$.

Згадуючи тепер, що на множині другої категорії в D маємо $f'(z) = 0$, можемо визнати, що центр z_0 круга d - точка півнеперервності зверху відображення

$\Phi_f(z)$, в якій $f'(z_0) = 0$. Нехай тепер d_1 - круг з радіусом, менш ніж $1/2n$ і центром у точці $\zeta = 0$ на площині C_ζ . Через півнеперервність зверху відображення $\Phi_f(z)$ в точці z_0 знайдеться в d круг K з центром в точці z_0 такий, що $\forall z \in K$ маємо $\mathcal{M}_z(f) \subset d_1$.

Оскільки функція $f(z)$ задовольняє умову Ліпшица в D , а отже, і в K , то вона є R -диференційованою майже скрізь (в K) [3]. Зазначимо тут, що границя (2) існує в кожній точці $z \in K$, за винятком не більше як зліченної їх множини.

Тому, припускаючи супротивне, на множині додатної міри в крузі k обов'язково знайдеться точка z , в якій виконується:

- 1) $f(z)$ є R -диференційованою функцією;
- 2) існує розтяг $p(\bar{z})$ (2);
- 3) $f(z)$ не є моногенною.

Якщо б це було не так, то як легко показати за допомогою формули Гріна, $f(x)$ була б голоморфною в $K \subset d'$.

Таким чином, множина моногенності $\mathcal{M}_{\bar{z}}(f)$ функції $f(z)$ в точці $\bar{z}$ являє собою коло з центром у

початку координат і радіуса $R = |f_{\bar{z}}| < \frac{1}{2n}$, де $f_{\bar{z}}$

обчислюється в точці $\bar{z}$ [3]. Але це суперечить тому, що $\bar{z} \in D_n$ і, отже, можна вибрати дві раціональні точки r_n

і r'_n , відмінні від початку координат і які належать різним компонентам доповнення $C_z \setminus \mathcal{M}_{\bar{z}}(f)$ так, щоб

$1/n$ - околи цих точок не містили точок із $\mathcal{M}_{\bar{z}}(f)$ на площині C_z .

За одержаним протиріччям ліпшицева функція $f(z)$ в крузі K моногенна майже скрізь, тобто голоморфна в K .

Використовуючи довільність $d' \subset D$, виділяємо в області D відкриту скрізь щільну множину D_1 точок голоморфності $f(z)$, в кожній компоненті якої, очевидно, $f = const$, причому на множині, що залишилася, $P_1 = D \setminus D_1$ існує границя (2).

Користуючись міркуваннями, аналогічними наведеним на початку доведення теореми, приводимо до того, що $D_1 = D$. Отже, теорему доведено.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горленко С. В. Обобщение теоремы о точках непрерывности производной и его приложения в теории аналитических функций // Десятая математическая школа. - К.: Ин-т математики АН УССР, 1974.
2. Роомреiu Т. Sur la continuité des fonctions de variable complexe, Ann. Fac. Sei. Univ. Toulouse (2)7 (1905).
3. Трохимчук Ю. Ю. Непрерывные отображения и условия моногенности. - М.: Физматгиз, 1963.
4. Трохимчук Ю. Ю. Устранимые особенности аналитических функций. - К.: Наук. думка, 1992.

Надійшла до редакції 26.05.95